

DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2023.7(167).22

Масол В.В.
аспірант Інституту проблем виховання НАПН України,
м.Київ
Линник А. М.
старший викладач кафедри філософії,
права та соціально-гуманітарних дисциплін
Національної академії статистики, обліку та аудиту
м.Київ

ВИХОВАННЯ РІШУЧОСТІ В УЧНІВСЬКІЙ ТА СТУДЕНТСЬКІЙ МОЛОДІ У ПРОЦЕСІ СПОРТИВНО-ОЗДОРОВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розкрито зміст виховання рішучості в учнівській та студентській молоді у процесі спортивно-оздоровчої діяльності. Висвітлено наукові дослідження присвячені вирішенню проблем виховання морально-вольових якостей учнівської та студентської молоді у процесі спортивно-оздоровчої діяльності. Зазначено, що методика виховання рішучості учнівської та студентської молоді у процесі занять фізичною культурою передбачала використання сукупності дієвих: змісту (впровадження оновлених уроків з фізичної культури (занять з фізичного виховання), використання видів спортивно-оздоровчої діяльності (софтбол, гандбол, бадмінтон, безконтактне регбі, волейбол, футбол, баскетбол та інші)); форм (індивідуальні спортивно-оздоровчі вправи, групові та колективні фізичні вправи (фізкультурно-масові заходи, змагання) з елементами прояву рішучих дій); методів (інтерактивні лекції, інтелектуальні змагання, самоаналіз та самооцінювання, створення ситуації успіху (на уроках фізичної культури та на заняттях з фізичного виховання), доступності, уподібнення, метод творчих завдань, переконання, схвалення, створення проблемних ситуацій, заохочення, змагання та інші); педагогічних умов (підготовка вчителів фізичної культури та викладачів з фізичного виховання до впровадження методики виховання рішучості учнівської та студентської молоді; впровадження педагогічно доцільного змісту, видів та методів виховання рішучості учнівської та студентської молоді у процесі занять фізичною культурою спортивно-оздоровчої спрямованості; організація змагальної діяльності тощо).

Ключові слова: рішучість, виховання рішучості, морально-вольові якості, учнівська молодь, студентська молодь, спортивно-оздоровча діяльність.

Masol V.V., Linnik, A.M. Education of determination of pupils and student youth in the process of sports and health activities. The article reveals the content of education of purposefulness of schoolchildren and student youth in the process of sports and recreational activities. Scientific research devoted to solving the problems of education of moral and volitional qualities of pupils and students in the process of sports and health activities is highlighted. It is noted that the method of raising the determination of pupils and student youth in the process of physical education involved the use of a complex of effective: content (implementation of updated lessons on physical education (physical education classes), the use of types of sports and recreational activities (softball, handball, badminton, non-contact rugby, volleyball, football, basketball and others)); forms (individual physical culture and health exercises, group and collective physical education classes (mass physical culture events, competitions) with elements of manifestation of decisive actions); methods (interactive lectures, intellectual competitions, self-analysis and self-assessment, creating a situation of success (in physical education lessons and physical education lessons), accessibility, analogy, method of creative tasks, persuasion, approval, creating problem situations, encouragement, contests and others); pedagogical conditions (training of physical education teachers and physical education teachers for the implementation of the method of educating pupils and student youth with purposefulness; implementation of pedagogically appropriate content, types and methods of educating pupils and student youth with purposefulness in the process of physical education). sports and health orientation, organization of competitive activities, etc.)

Key words: determination, education of determination, moral and volitional qualities, student youth, student youth, sports and recreational activities.

Постановка проблеми. Значну роль у розв'язанні завдань виховання морально-вольових якостей здобувачів освіти відіграє фізична культура та її освітні засоби. При цьому, аналіз теорії та практики з проблеми дослідження свідчить, що за сучасних умов їй приділяється недостатня увага. Тому, встановлено, що виховання рішучості в учнівській та студентській молоді у процесі спортивно-оздоровчої діяльності є актуальною науковою проблемою й потребує уточнення нового змісту, добору дієвих методів, педагогічних умов з врахуванням інтересів сучасних здобувачів освіти.

Сучасні українські реалії, зокрема реформування всієї освітньої сфери, смислово-ціннісним пріоритетом виступає виховання морально-вольових якостей учасників освітнього процесу, забезпечення фізичної підготовленості та здоров'я учнівської та студентської молоді як майбутніх захисників Вітчизни, що актуалізує потребу підвищення ефективності виховання рішучості здобувачів освіти у процесі занять фізичною культурою та спортивно-оздоровчою діяльністю. [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Узагальнення наукової літератури дає можливість виокремити деякі аспекти дослідженості виховання морально-вольових якостей особистості. Відтак, останніми роками були здійснені такі дослідження: основи виховання морально-вольових якостей особистості (І. Бех, В. Кириченко, К. Журба, І. Шкільна та інші), виховання морально-вольових якостей здобувачів освіти засобами фізкультурно-оздоровчої діяльності (Д. Бінецький, Г. Грибан, С. Захарків, Н. Касіч, О. Остапенко), вивчення проблем виховання учнівської та студентської молоді у процесі занять фізичною

культурою (А. Артюшенко, М. Зубалій, О. Тимошенко, М. Тимчик та інші).

Мета дослідження. Розкрити особливості виховання рішучості в учнівської та студентської молоді у процесі спортивно-оздоровчої діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливими для нашого дослідження стали погляди О. Крайнюка. У своїх доробках учений звертається до теми виховання морально-вольових якостей через значущість фізичного виховання, гармонізацію фізичних і духовних сил. У той же час педагог виокремлює таку морально-вольову якість особистості як «рішучість». Тому одним із завдань освітнього процесу є формування рішучості під час занять фізичною культурою, зміст яких спрямований на формування у здобувачів освіти внутрішньої потреби тощо. Вивчаючи зміст морально-вольових якостей О. Крайнюк встановив, що формування рішучості має історичний аспект. Дослідження даного феномену, засобами фізичного виховання, існували ще в античній філософії тощо [3].

На думку N. Vysochinoi, A. Vorobiova, M. Vasylenka, F. Vysochina, для розвитку та виховання вольових якостей учнівської молоді необхідним є: створення в освітньому процесі умов, які передбачають систематичне подолання труднощів та навантажень в процесі спортивно-оздоровчої діяльності. До універсальних вольових якостей, які необхідні для формування успішної особистості у різних видах діяльності вчені відносять рішучість, сміливість, відповідальність, впевненість у собі, дисциплінованість, терпіння, самовладання [13].

Сучасні українські дослідники зазначають, що однією з найбільш актуальних проблем є виховання моральних та вольових якостей здобувачів освіти у процесі занять фізичною культурою, виявлення зовнішніх та внутрішніх умов, які визначають їх свідому вольову поведінку. Без ґрунтовного аналізу рівнів сформованості морально-вольових якостей в учасників освітнього процесу, на думку вчених, неможливо зрозуміти психологічний механізм та їх поведінку. Вольові якості є необхідними для активної участі здобувачів освіти на заняттях з фізичної культури, які регулюють перебіг усіх важливих психічних процесів. Автори виокремлюють такі вольові якості як цілеспрямованість, наполегливість, рішучість та інші, які проявляються у процесі виконання фізичних вправ. Авторський колектив дійшов згоди, що подолання зовнішніх труднощів під час виконання фізичних вправ сприяє розвитку вольових якостей. У процесі виховання вольових якостей в учасників освітнього процесу варто систематизувати труднощі, які виникають під час занять, при цьому слідкувати за самопочуттям здобувачів освіти. При цьому дослідники радять педагогам розділяти труднощі на заняттях на об'єктивні та суб'єктивні тощо [11].

Згідно положень О. Саннікова та С. Срібної, у процесі життя перед людиною постійно стоїть не простий вибір прийняття рішення в різних складних ситуаціях, які часто визначають майбутнє. На думку авторів подолання різних форм життєдіяльності, регулювання процесу прийняття важливих рішень забезпечується рішучістю людини. Варто погодитися з психологами, що під рішучістю слід розуміти інтегральну якість особистості, яка координує процес прийняття рішень. Отже, рішучість, воля та мотивація регулюють поведінку особистості, які являють собою структурні компоненти психологічної системи прийняття рішень тощо [9].

Цінними для нашого дослідження є наукові праці О. Остапенка, який у своїх роботах зазначає про необхідність формування мотиву в учнівської молоді та виховання морально-вольових якостей. При цьому український дослідник вважає, що такі морально-вольові якості як рішучість, впевненість у собі та сміливість слід трактувати як вміння впевнено без вагань приймати обдумані, відповідальні й сміливі рішення та поступово реалізувати їх в практичній діяльності. Зокрема вчений наголошує на тому, що рішучість як і витримка є невід'ємною морально-вольовою якістю людини, яка проявляється в плануванні та досягненні мети. Разом з тим педагог вважає, що учасник освітнього процесу приймає рішення не в силу логічного аргументу, а тому, що його охопив раптовий інтерес та бажання прийняти конкретне рішення. Саме тому О. Остапенко зробив висновки, що рішучість, впевненість у собі, сміливість здобувачів освіти необхідно виховувати через вплив на мотиваційну, пізнавальну та емоційно-вольову сферу. Також ефективність освітнього процесу залежить від використання дієвих змісту, форм і методів, які передбачають створення ситуацій успіху, де школяр має виконати завдання або доручення без вагань під впливом почуття задоволення тощо [6].

Досліджуючи структуру виховання рішучості здобувачів освіти Г. Васильєв визначає дану якість як вміння ухвалювати обдумані, швидкі, вмотивовані, тверді рішення й втілювати їх в практичну діяльність. Є підстави вважати, що рішучість реалізується у виборі мотиву та ефективних засобів досягнення мети. На думку ученого рішучість проявляється у: складних, швидкозмінних умовах, які пов'язані з ризиком; прийнятті своєчасних рішень, коли цього вимагають обставини; енергійному переході від вибору дій до конкретного їх виконання; рішеннях, які потребують певний час для аналізу [1].

Проведене дослідження В. Висоцьким, І. Калугіним, О. Коваленком, А. Линником дало змогу встановити, що виховання підростаючого покоління полягає в тому, щоб сприяти формуванню всебічно розвиненої, цілеспрямованої особистості. Ефективним засобом досягнення цієї мети є поєднання знань, інтересів та мотивів, оптимальний рівень фізичного розвитку, різнобічний розвиток рухових здібностей, уміння здійснювати самостійну спортивно-оздоровчу діяльність. Разом з тим формування морально-вольових якостей таких як: рішучість, цілеспрямованість, сміливість, впевненість в собі має бути спрямованим на подолання студентами посильних труднощів, формувати потребу в систематичних заняттях фізичними вправами тощо [2].

Вивчення стану проблеми в освітній практиці засвідчує, що сучасна система фізичного виховання спрямована на професійну підготовку, а не на комплексний особистісно-орієнтований підхід щодо реалізації цінностей фізичного виховання як засобу формування морально-вольових якостей. Результати досліджень учених та професійної діяльності педагогів свідчать, що у закладах вищої освіти в процесі спортивно-оздоровчої діяльності в основному вирішуються завдання, які спрямовані на розвиток фізичних якостей здобувачів освіти. В той же час, практично не розв'язуються завдання, які спрямовані на виховання рішучості та інших морально-вольових якостей особистості.[2].

Слід наголосити, що фізичне виховання в закладах вищої освіти є однією з умов ефективного розвитку особистості та важливим засобом формування морально-вольових якостей здобувачів освіти. Оскільки студенти, які активно займаються на заняттях з фізичного виховання, систематично відвідують спортивні секції, фізкультурні гуртки та уміють самостійно організувати дозвілля, більш рішучі, цілеспрямовані, дисципліновані, відповідальніше ставляться до освітнього процесу,

беруть активну участь в житті університету, суспільства тощо [2].

Продовження думки про дієвість спортивно-оздоровчої діяльності знаходимо у роботі В. Рогозовського. Дослідник зазначає, що заняття фізичної культури повинні забезпечити сприятливі умови для розвитку фізичних, духовних і морально-вольових якостей. На переконання ученого, морально-вольові якості особистості не є вродженими, а формуються під час освітньої діяльності та протягом життя у цілому. Базовими принципами виховання морально-вольових якостей здобувачів освіти виступають поєднання вольових дій з світоглядом, мораллю та традиціями тощо [8].

Слід наголосити, що за результатами експерименту В. Масол довела ефективність методики та педагогічних умов виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою. Тому нами було адаптовано дану методику як для учнів закладів загальної середньої освіти, так і для студентів закладів вищої освіти. Відтак методика виховання рішучості учнівської та студентської молоді у процесі занять фізичною культурою передбачала використання сукупності дієвих:

змісту (впровадження оновлених уроків з фізичної культури (занять з фізичного виховання), використання видів спортивно-оздоровчої діяльності (софтбол, гандбол, бадмінтон, безконтактне регбі, волейбол, футбол, баскетбол та інші)),

форм (індивідуальні спортивно-оздоровчі вправи, групові та колективні фізичні вправи (фізкультурно-масові заходи, змагання) з елементами прояву рішучих дій),

методів (інтерактивні лекції, інтелектуальні змагання, самоаналіз та самооцінювання, створення ситуації успіху (на уроках фізичної культури та на заняттях з фізичного виховання), доступності, уподібнення, метод творчих завдань, переконання, схвалення, створення проблемних ситуацій, заохочення, змагання та інші),

педагогічних умов (підготовка вчителів фізичної культури та викладачів з фізичного виховання до впровадження методики виховання рішучості учнівської та студентської молоді; впровадження педагогічно доцільного змісту, видів та методів виховання рішучості учнівської та студентської молоді у процесі занять фізичною культурою спортивно-оздоровчої спрямованості; організація змагальної діяльності тощо).

Висновки. Отже, встановлено, що виховання рішучості в учнівської та студентської молоді у процесі спортивно-оздоровчої діяльності є актуальною науковою проблемою й потребує уточнення нового змісту, добору дієвих методів, педагогічних умов з врахуванням інтересів сучасних здобувачів освіти; фізичне виховання в закладах вищої освіти є однією з умов ефективного розвитку особистості та важливим засобом формування морально-вольових якостей здобувачів освіти. Зазначено про необхідність використання в освітньому процесі ефективних: змісту, форм, методів, педагогічних умов тощо.

Перспективи подальшого дослідження. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми. *Перспективним може бути:* впровадження уточнених педагогічних умов з урахуванням гендерних особливостей у контексті даної проблематики; впровадження неігрових видів спортивно-оздоровчої діяльності тощо.

Література

1. Васильєв Г. Особливості формування вольових якостей у підлітковому віці. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2022, (1), 29-34.

2. Висоцький В.А., Калугін І.Г., Коваленко О.В., Линник А.М. Формування цілеспрямованості в студентській молоді засобами фізичного виховання. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. Серія № 15. Науковопедагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт): зб. наукових праць / За ред. О. В. Тимошенка. – Київ : Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2020. – Випуск 3 (123) 20. – 29-33.*

3. Крайнюк, О. П. Формування рішучості студентів у процесі фізичного виховання. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*, 2013, 8 (2): 66-73.

4. Масол В.В. Теоретичні аспекти виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою / В.В.Масол, М.В. Тимчик // *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія № 15. «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури: фізична культура і спорт»: зб. наукових праць / За ред. О.В. Тимошенка. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2020. – Випуск 3 К (123) 20 – С. 266-269.*

5. Масол В. В. Особливості виховання рішучості старшокласників у процесі занять фізичною культурою. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова: Серія «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури: фізична культура і спорт»*. 2020. Вип. 5 (125)20. С. 106–109.

6. Остапенко, О. І. *Виховання в старших підлітків інтересу до занять фізичною культурою в загальноосвітній школі*. (Дис. канд. пед. наук). Інститут проблем виховання АПН України, (2013). Київ.

7. Остапенко, О.І., Тимчик, М.В., Масол, В.В. Військово-патріотичне виховання старшокласників у процесі фізкультурно-масової роботи. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова: Серія «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури: фізична культура і спорт»*, (2022) ,3К(147) 2022, 306-310.

8. Рогозовський, В. Роль фізичного виховання в процесі формування вольових якостей дітей старшого шкільного віку. *Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах СНД: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*, Переяслав-Хмельницький, 26-28 лютого, 2013 (с.266).

9. Санніков, О. І., Срібна С. В. Мотивація та воля в регуляції прийняття рішень особистістю. *Збірник наукових праць. «Вісник післядипломної. Серія соціальні та поведінкові науки*, 15(44), (2021), 108–125.

10. Тимчик, М. В., Скирда, Т., & Линник, А. (2023). Єдність військово-патріотичного і фізичного виховання учнівської та студентської молоді. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*, 2(160), 162-165. [https://doi.org/10.31392/NPU-ps.series15.2023.02\(160\).34](https://doi.org/10.31392/NPU-ps.series15.2023.02(160).34)

11. Formation of the students' volitional qualities in the process of physical education / G. Griban, O. Kuznietsova, P. Tkachenko [et al.] // *International Journal of Human Movement and Sports Sciences*. – 2020. – Vol. 8, № 6. – P. 505–517. URL <http://ir.znau.edu.ua/handle/123456789/12753>

12. The moral and volitional education of young athletes in additionaleducation. URL: <https://www.researchgate.net/publication/313314920>.

13. Vysochina, N., Vorobiova, A., Vasylenko, M., Vysochin, F. (2018) Volitional qualities of athletes and their influence on competitive activities. *Journal of Physical Education and Sport (JPES)*, 18(1), 230 – 234.

References

1. Vasyliiev, H. Osoblyvosti formuvannia volovykh yakosteï u pidlitkovomu vitsi. Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnogo pedahohichnogo universytetu, 2022, (1), 29-34.
2. Vysotskyi V.A., Kaluhin I.H., Kovalenko O.V., Lynnyk A.M. Formuvannia tsilespryamovanosti v studentskoi molodi zasobamy fizychnoho vykhovannia. Naukovyi chasopys Natsionalnogo pedahohichnogo universytetu imeni M.P. Drahomanova. Serii № 15. Naukovopedahohichni problemy fizychnoi kultury (fyzyczna kultura i sport): zb. naukovykh prats / Za red. O. V. Tymoshenka. – Kyiv : Vydavnytstvo NPU imeni M.P. Drahomanova, 2020. – Vypusk 3 (123) 20. – 29-33.
3. Krainiuk, O. P. Formuvannia rishuchosti studentiv u protsesi fizychnoho vykhovannia. Visnyk Luhanskoho natsionalnogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Pedahohichni nauky, 2013, 8 (2): 66-73
4. Masol V.V. Teoretychni aspekty vykhovannia rishuchosti starshoklasnykiv u protsesi zaniat fizychnoiu kulturoiu / V.V.Masol, M.V. Tymchyk // Naukovyi chasopys Natsionalnogo pedahohichnogo universytetu imeni M.P. Drahomanova. Serii № 15. «Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury: fizyczna kultura i sport»: zb. naukovykh prats / Za red. O.V. Tymoshenka. – K.: Vyd-vo NPU imeni M.P. Drahomanova, 2020. – Vypusk 3 K (123) 20 – S. 266-269.
5. Masol V. V. Osoblyvosti vykhovannia rishuchosti starshoklasnykiv u protsesi zaniat fizychnoiu kulturoiu. Naukovyi chasopys Natsionalnogo pedahohichnogo universytetu imeni M. P. Drahomanova: Serii «Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury: fizyczna kultura i sport». 2020. Vyp. 5 (125)20. S. 106–109.
6. Ostapenko, O.I., Tymchyk, M.V., Masol, V.V. Viiskovo-patriotychne vykhovannia starshoklasnykiv u protsesi fizkulturno-masovoi roboty. Naukovyi chasopys Natsionalnogo pedahohichnogo universytetu imeni M. P. Drahomanova: Serii «Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury: fizyczna kultura i sport», (2022) ,3K(147) 2022, 306-310.
7. Ostapenko, O. I. Vykhovannia v starshykh pidlitkiv interesu do zaniat fizychnoiu kulturoiu v zahalnoosvitnii shkoli. (Dys. kand. ped. nauk). Instytut problem vykhovannia APN Ukrainy, (2013). Kyiv.
8. Rohozovskiy, V. Rol fizychnoho vykhovannia v protsesi formuvannia volovykh yakosteï diteï starshoho shkilnogo viku. Problemy ta perspektyvy rozvytku nauky na pochatku tretoho tysiacholittia u krainakh SND: materialy VIII Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi internet-konferentsii, Pereiaslav-Khmelnytskyi, 26-28 liutoho, 2013 (s.266).
9. Sannikov, O. I., Sribna S. V. Motyvatsiia ta volia v rehuliatcii pryiniattia rishen osobystistiu. Zbirnyk naukovykh prats. "Visnyk pisliadyplomnoi. Serii sotsialni ta povedinkovi nauky, 15(44), (2021), 108–125.
10. Tymchyk, M. V., Skyrda, T., & Lynnyk, A. (2023). Yednist viiskovo-patriotychnogo i fizychnoho vykhovannia uchnivskoi ta studentskoi molodi. Naukovyi chasopys Natsionalnogo pedahohichnogo universytetu imeni M. P. Drahomanova. Serii 15. Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury (fyzyczna kultura i sport), 2(160), 162-165. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.02\(160\).34](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.02(160).34)
11. Formation of the students volitional qualities in the process of physical education / G. Griban, O. Kuznietsova, P. Tkachenko [et al.] // International Journal of Human Movement and Sports Sciences. – 2020. – Vol. 8, № 6. – P. 505–517. URL <http://ir.znau.edu.ua/handle/123456789/12753>
12. The moral and volitional education of young athletes in additional education. URL: <https://www.researchgate.net/publication/313314920>.
13. Vysochina, N., Vorobiova, A., Vasylenko, M., Vysochin, F. (2018) Volitional qualities of athletes and their influence on competitive activities. *Journal of Physical Education and Sport (JPES)*, 18(1), 230 – 234.

DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2023.7(167).23

Матвієнко М.І.

**кандидат педагогічних наук, доцент кафедри футболу,
факультету фізичного виховання, спорту і здоров'я
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. м. Київ
Муравський Л. В.**

**викладач кафедри технологій оздоровлення і спорту
Національний технічний університет України,
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Лускань О.Ю.
старший викладач кафедри технологій оздоровлення і спорту
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського».**

ФОРМУВАННЯ УМІНЬ СТУДЕНТІВ САМОСТІЙНО КОНТРОЛЮВАТИ ПРОЦЕС І РЕЗУЛЬТАТИ ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНИМИ ВПРАВАМИ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ ПІДГОТОВКИ ДО САМОСТІЙНИХ ЗАНЯТЬ.

Метою дослідження було освітлення поглядів авторів на значення контролю в процесі підготовки студентів до самостійних занять фізичними вправами; технологічного перевтілення засобів та методів педагогічного контролю в засоби та методи самоконтролю через навчальні, дослідницькі та інші функції емпіричних спостережень.

В роботі здійснено теоретичний аналіз змістовних характеристик педагогічного контролю; освітлені погляди авторів наукової літератури на структуру, форми, засоби і методи самоконтролю; подано бачення синтезу методичних